

Joan de l'Ós, Llegenda

L'ós és l' animal més present a les rondalles pirinenques. La més coneguda de totes és la de *Joan de l'Ós*, que és present a tots els punts de la serralada i que forma part, d'altra banda, de la rondallística universal.

En Joan, fill d'ós i humana, és l'únic capaç d'endinsar-se al cor de la terra i enfrontar-se amb les forces subterrànies encarnades per una bruixa. Pep Coll ha recollit la llegenda d'aquesta manera a Norís, a la vall Ferrera, de boca de Miquel de Guillem. (Pep Coll: "Muntanyes maleïdes" Empúries, Barcelona, 1994)

Hi havia una vegada una dona que cada dia anava a cultivar un hort que s'havia fet vora el bosc. Ella no sabia que mentre regava l'enciam, emparallava els fesols o collia fulles de col, l'ós l'estava espiant darrere un pi. Una tarda va sortir l'ós, agafà la dona amb un feix i se l'emportà fins a la cova al mig del bosc. Un cop van haver entrat a la cova, la bèstia va fer córrer una roca enorme per tancar l'entrada. Encabat, li va traure la roba a sarpades i se la va fer seua.

L'endemà, l'ós es llevà de bon matí, va moure la llosa i sortí de la cova. Un cop fora va tapar de nou l'entrada perquè la presonera no se li escapés. A la nit es presentà amb un pany de costelles de corder per a la dona. Cada dia l'ós solia fer el mateix: se n'anava de bon matí i no tornava fins a entrada de fosc, carregat de carnota.

Al cap de nou mesos, la dona va parir una criatura estranya. Tenia la fesomia d'una persona, però era peluda i corpulenta com son pare. Fins que un dia, quan l'ós era fora, el xiquet va moure la pedra de l'entrada i es van escapar tots dos.

Encara no havien sortit del bosc, quan l'ós els barrà el pas. La fera fotia uns esbramecs que feien esborronar. El Joan, en lloc d' atordir-se, s' abraonà damunt la fera, se li arrapà al coll i la va escanyar. Al cap d'una estona, mare i fill van arribar al poble.

Al poble, tothom li deia Joan de l'Ós. Anava a estudi amb els altres nens, els quals al costat de Joan semblaven uns anganets. Quan jugaven amb ell, sempre sortien escalabrats. La mestra tampoc no el podia fer sirgar i al final el va fumbre fora d'estudi. Fart de sentir queixes de sa mare i de tot déu, el Joan va decidir tocar el dos d'aquell poble de nyicris.

Abans d' anar-se'n, va passar pel ferrer i li encomanà una mangala de ferro massís. La magala pesava tres quintars, però ell la portava com si fos un bastó de lledoner. Amb una sola garrotada podia esberlar un roure per la soca.

Al cap d'una estona de caminar, va veure com un home s'abraçava a un pi, i amb una estrebada arrencava l'arbre de soca-rel.

"Aquest encara deu ser més valent que jo", va pensar el Joan.

- Com et dius?

- Arrencapins - va contestar el foraster.

- Si vols venir amb mi, ens podem guanyar la vida plegats.

- Estic fart de treballar sol - esbufegà l'Arrencapins. I se'n va anar amb el Joan.

Caminant caminant, van trobar un ganàpia que amb un cop de cul aplanava un turó.

- Com et dius? - li van preguntar.

- Xafa-serrats.

- Vols venir amb nosaltres?.

- Som-hi! - va dir el gegant, espolsant-se el cul dels pantalons.

Una estona després, van veure al cap del bosc un matalot que tot bufant feia córrer les bromes pel cel com si fossin plomes de gallina.

- Com et dius? - li van cridar de lluny.

- Ventdeport!

Li van proposar de fer colla amb ells i l'altre no s'ho féu dir dues vegades i baixà de la muntanya. Tots quatre van acordar de quedar-se al bosc i viure de la caça. El Joan va anar al poble més proper a comprar atuells de cuina per coure's el menjar, mentrestant els altres van tallar uns quants arbres i van construir la cabanya.

El primer dia, l'Arrencapins es va quedar a la cabanya per coure la teca. A l'hora de dinar, els companys caçadors van acudir amb una fam que s'haurien fotut un bou amb banyes..

- No sé què ha passat - va dir el cuiner - però quan tenia la calderada cuita, ha vingut algú i me l'ha pres.

- Talòs, més que talòs! - el van escridassar els altres.

- Demà em toca a mi - va dir el Xafa-serrats -. Si se m'atansa algú el deixaré fet una coca..

Però al Xafa-serrats li va passar el mateix que al seu company; quan se'n talaià, la caldera ja havia desaparegut. I encara el tercer dia, al Ventdeport també se li va esfumar la teca..

- Sou una colla de ceballots! - va bramar el Joan de l' Ós -. Ja veureu com demà menjarem calent.

L'endemà es quedà ell de cuiner. Armat de la mangala feia guàrdia vora el foc, sense treure els ulls del perol. Quan l'olla ja feia xup-xup damunt les flames, es va distraure un moment atiant els buscalls. A l'aixecar els ulls, bona nit caragols!: la caldera ja havia volat. Es gira i veu una vella que s'allunya com un llamp amb la caldera als dits. Ell que me li entra al darrere amb les seues camades de gegant i, quan ja li faltava poc per atrapar la vella, es va colar per un foradot. Amb la corredissa, la lladregota va perdre una poma. El Joan la va plegar i se la va guardar a la faixa.

Quan va arribar la patuleia, el Joan els ensenyà l'amagatall de la vella i tots hi volien entrar per recuperar la caldera. De primer ho va provar l'Arrencapins. El van estacar amb una soga i abans de despenjar-lo, li van donar una esquella.

- Si ho veus molt negre, la fas sonar i tirarem amunt - li van dir.

Al cap de no res, va dringar l'esquella. Va sortir tot esfereït.

- Què has vist?.

- No res, però és fosc i tinc por!.

- Ets un covard - va dir el Xafa-serrats - Ja hi baixaré jo.

Va baixar una mica més avall, però també va sonar l'esquella i el van treure amb els cabells de punta de tan esporuguit. El tercer, el Ventdeport, va aguantar un bon tros de corda, però també va tocar l'esquella i quan el van treure s'havia cagat les calces.

- Sou una colla de cagats! - va renegar el Joan -. Lligueu-me a mi, i si toco l'esquella vol dir que afluixeu la corda.

Així ho van fer i el Joan anava fent dringar l'esquella i els altres des de la boca del pou anaven donant soga. Quan ja no quedava més soga, van sentir una veu llunyana al fons del pou.

- Ja he arribat. Tireu-me la mangala! - demanava el Joan.

Quan va tenir el bastó, el Joan va continuar caminant per un passadís molt fosc.

Tot d'un plegat, va arribar en una espècie de palau molt bonic. Era tancat amb pany i forrellat, però ell, al primer cop de mangala ja va rebotar la porta. Dintre hi havia tres xicotes molt maques.

- Som presoneres de la bruixa - li van dir plorant.

- Fa estona que em moro de fam - va dir el Joan -. No teniu pas ni que sigui un mos de pa?.

- Nosaltres estem encantades, no tenim gana - van dir elles.

Aleshores, el Joan es va recordar que portava una poma a la faixa. Se la treu i hi clava queixalada. En aquell moment apareix la vella, tot somicant:

- Demana'm el que vulguis però no mosseguis la poma, perquè és com si em mosseguessis a mi!

- Doncs treu ara mateix aquestes noies de la presó i fes que es reuneixin a fora amb els meus companys - va demanar el Joan.

A l'instant les noies es van perdre de vista, com per art d'encantament. El Joan va donar un tomb per allí dintre, però aviat es va cansar i va girar cua cap al fons del pou per on havia entrat. La corda que havia quedat penjant pel forat havia desaparegut.

- Aquells galifardeus, m'han ben tocat la gràcia de Déu - va maleir -, a fe de Déu que quan surti els allisaré les costelles!.

Mossega la poma i se li presenta un altre cop la vella fent el ploricó.

- No mosseguis, sisplau! Què vols que faci?.

- Porta'm la mangala a fora!.

Tot just acabava de desaparèixer la mangala, dóna una altra mossegada a la poma.

- Ara treu-me a mi d'aquí baix! - va exigir.

En un obrir i tancar d'ulls, es va trobar a la boca de la cova. Els seus companys havien desaparegut amb les xicotes que ell havia rescatat d'aquell infern. Amb passes de gegant, va córrer cap a la cabanya i tampoc no hi va veure ningú.

- Vols-te jugar que se n'han anat cap al poble? - I va enfilear el camí com si anés a apagar foc.

D'un bocí lluny va sentir les campanes que tocaven a casament. Va entrar a l'església en el moment en què el capellà es disposava a casar els seus companys amb les tres noies desencantades. El Joan s'atansa a l'altar, fot cop de mangala a l'Arrencapins i li trenca el braç. Garrotada al Xafa-serrats i li trenca la cuixa. Aixeca una altra vegada el bastó cap al Ventdeport, però aquest és més ràpid i cola la porta com una exhalació.

Llavors el Joan va triar la xicota més maca de les tres i allí mateix es va fer casar pel capellà. I amb el Joan de l'Ós casat, vet aquí que el conte s'ha acabat.